

Reinys Mečislovas

*XII (1925 09 25–1926 06 15) vyriausybės užsienio reikalų ministras
(iki 1926 04 20)*

Gimė 1885 02 05 Madagaskaro k., Daugailių vlsč., Utenos apskr. Buvo vienuoliktas vaikas pasiturinčių ūkininkų Jeronimo ir Julijonos šeimoje. Lietuvis, katalikas. Katalikų dvasininkas. Nuo 1926 m. vyskupas, nuo 1940 m. Vilniaus arkivyskupo padėjėjas. Mirė 1953 11 08 tremtyje Vladimiro kalėjime Sibire

(SSRS). Palaidotas bendrame kape. Tikslī palaidojimo vieta nežinoma (Daugailių bažnyčios šventoriuje yra kapas su žemės sauja iš Vladimiro kalėjimo kapų).

Pradžios mokslus pradėjo Antalieptėje, baigė Mūrinėje Ašmenoje. Tėvų pastangomis buvo išvežtas mokyti į g-ją Rygoje. 1905 m. baigė Vilniaus dvasinę s-ją, o 1909 m. – Peterburgo dvasinę akademiją teologijos magistro laipsniu. Prieš tai, 1907 06 10, įšventintas kunigu. Po s-jos baigimo išvyko studijuoti į katalikišką Liuveno u-tą Belgijoje. Čia, apgynęs disertacinį darbą tema „Vladimiro Solovjovo dorovės pagrindai“, gavo filosofijos mokslų daktaro laipsnį. 1912–1913 m. tame pačiame u-te studijavo Gamtos f-te. 1914 m. Strasbūro u-te Prancūzijoje studijavo apologetiką bei domėjosi psichologija.

1914 m. grįžo į Lietuvą. 1915–1916 m. paskirtas Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios vikaru, nuo 1916 m. – Vilniaus s-jos profesorius. 1915–1922 m. buvo lietuvių gimnazijų Vilniaus mieste kapelionu, mokytoju.

Į visuomeninę ir tautinę veiklą įsitraukė 1917 09 18 vykusios Lietuvių konferencijos Vilniuje metu. Būsimasis Lietuvos valstybės Prezidentas Antanas Smetona pakvietė Vilniaus katedroje atlaikyti šv. Mišias būsimojai lietuvių susirinkimo progai. Po konferencijos išrinktas į 1917 m. Vilniuje įsteigtos LKDP CK. Perrinktas 1918 m. ir Kaune – 1925 m. Partijai priklausė iki 1926 m. Po I p. k. aktyviai dalyvavo Vilniaus lietuvių kultūrinėje veikloje. 1918 06 išrinktas į grįžusių iš Rusijos lietuvių prieš metus įkurtos Liaudies s-gos vadovybę. Skaitė viešas paskaitas, kuriose skatino tautinį visuomenės susipratimą. 1919 m. pradžioje Vilnių užėmus bolševikams, nusprendė nesitraukti į Kauną. 1919 02 20 kartu su kitais lietuvių inteligentais suimtas. Iki 1919 07 24 kalintas Vilniaus, Dvinsko kalėjimuose. Apie lietuvių įkalinimo sąlygas kun. Pranas Bieliauskas 1919 05 27 dienoraštyje rašė: „[...] įkaitai Dvinsko kalėjime pasidaliję darbais: kunigas Povilas Dogelis šeimnininkauja, Juozas Vailokaitis – buhalteris, filosofijos dr. Mečislovas Reinys plauna indus, advokatas Vladas Sušinskas šluoja grindis, Liudas Gira kovoja su rusų blakėmis ir ne-

gali jų įveikti.“ Iš kalėjimo paleistas į Vilnių grįžo 1919 m. vasarą. Vadovavo 1920 m. įsteigta lietuvių „Ryto“ d-jai. 1920–1921 m. dėstė filosofiją Vilniaus lietuvių mokslo kursuose. 1922 m. kartu su keliasdešimčia veikėjų lenkų valdžios ištremtas į Kauną. 1922–1931 m. buvo Lietuvos u-to Teologijos ir filosofijos f-to psichologijos katedros profesorius, 1931–1940 m. – VDU privatdocentas. Dalyvavo įkuriant Lietuvos katalikų mokslo akademiją (LKMA). 1922 m. išrinktas pirmuoju jos sekretoriumi. 1939 m. – LKMA narys mokslininkas. 1923–1924 m. Kauno „Aušros“ g-joje dėstė psichologiją. Dėjo daug pastangų įkurti Lietuvoje katalikų u-tą. 1932 08 formaliai tokia įstaiga Kaune buvo įsteigta. Vysk. M. Reinys patvirtintas rektoriumi-kancleriu.

Savo pavarde ir įvairiais slapyvardžiais – Madagaskarietis, M. Rietis, M. R. ir kitais bendradarbiavo katalikiškuose laikraščiuose ir žurnaluose: „Šaltinyje“, „Draugijoje“, „Vadove“, „Ateityje“, „Laisvojoje Lietuvoje“, „Lietuvos mokykloje“, „Logos“, „Soter“, „Ryte“, „Pavasaryje“, „Tėvynės sarge“, „Židinyje“, „XX amžiuje“ ir kt. Paskelbė apie 100 mokslinių straipsnių, išleido psichologijos paskaitų konspektą, išvertė G. Čelpanovo „Psichologijos vadovėlį“. 1939 m. parašė knygą „Rasizmo problema“, kurioje analizavo šio reiškinių grėsmę. Aktyviai dalyvavo katalikų jaunimo org-jų „Ateitis“, „Pavasaris“ veikloje.

Dirbdamas LU, beveik septynis mėnesius (1925 09 25–1926 04 20) ėjo užsienio reikalų ministro pareigas. Nors kun. M. Reinys nebuvo aktyvus ir žymiausias LKDP politikas, tačiau XII vyriausybės vadovas Leonas Bistras būtent jo kandidatūrą pasirinko į trečiąją iš eilės vienpartinę LKDP vyriausybę. Istorikas Algimantas Kasparavičius daro prielaidą, kad šį sprendimą galėjo veikti keli motyvai. Pirmiausia, tikėtasi kad taip bus lengviau normalizuoti nuo 1925 m. pavasario nutrūkusius diplomatinis santykius su Vatikanu bei užmaskuoti pasirinktą XII vyriausybės kursą užmegzti glaudžius diplomatinis santykius su SSRS. Antra, manyta, kad dėl autoriteto, nuosaikaus, santūraus charakterio ir analitinio mąstymo ši kandidatūra sulauks mažesnės kritikos nei galimi kiti LKDP politikai. Trečioji priežastis – kun. M. Reinio erudicija. Jis gana gerai mokėjo prancūzų, vokiečių, lotynų, italų, lenkų ir rusų kalbas. Galėjo susikalbėti angliškai. Domėjosi filosofija ir psichologija. Iš kitos pusės, šia kandidatūra nebuvo patenkinta politinė opozicija, kuri argumentavo, kad dvasininkas negali užimti tokio posto, nes formaliai pagal hierarchiją jis turi paklusti svetimos valstybės – Vatikano – vadovui Šv. Tėvui. Todėl buvo samprotaujama, kad kun. M. Reinys gali būti „nesavarankiškas“. Taip mąstė ir dalis Lietuvoje reziduojančių užsienio šalių diplomatų. Todėl sklandė gandai, kad ši kandidatūra tėra laikina ir pasirinkta kaip paklusni Ministrui Pirmininkui.

Nors daugeliu atvejų užsienio politikos kursą lėmė Ministras Pirmininkas, tačiau užsienio reikalų ministras svarbiausiais klausimais turėjo savo asmeninę nuomonę, kuri ne visada sutapdavo su daugumos. 1925 m. svar-

biausi Lietuvos užsienio politikos uždaviniai buvo: ieškoti išeičių, kaip apriboti dalinę Lietuvos tarptautinę izoliaciją; kaip Europai priminti Vilniaus teritorinės priklausomybės problemą; kaip atkurti diplomatinis santykius su Šv. Sostu ir įsteigti Lietuvos bažnytinę provinciją. Būtent kun. M. Reinio darbas šioje srityje laikomas didžiausiu jo, užsienio reikalų ministro, laimėjimu. Nuo 1925 m. pavasario Lietuvos vyriausybė, įsižeidusi dėl Vatikano su Lenkija sudaryto konkordato, kuriuo Vilniaus vyskupija buvo priskirta Lenkijos bažnytininei provincijai, buvo nutraukusi diplomatinis santykius. Kun. M. Reinio iniciatyva nuo 1925 12 diplomatiniai kontaktai buvo atnaujinti. Į Lietuvą buvo atsiųstas apaštališkasis vizitatorius arkivyskupas Jurgis Matulaitis. Vatikano įgaliotas, jis derėjosi dėl trijų dalykų: Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrimo, lygiaverčių atstovybių Kaune ir Vatikane įsteigimo ir dėl konkordato pasirašymo.

Lietuvai buvo svarbu įkurti savą bažnytinę provinciją, nes dėl istorinių aplinkybių visos Lietuvos vyskupijos priklausė užsienio valstybėse įsikūrusioms arkivyskupijoms. Tai reiškė, kad Lietuvos religiniai centrai nepavaldūs Lietuvai. Ši problema išspręsta 1926 04 04. Taip atsirado Kauno arkivyskupija, Telšių vyskupija su prelatūra Klaipėdoje, Panevėžio, Kaišiadorių ir Vilkaviškio vyskupijos. Netrukus atnaujinti ir diplomatiniai santykiai. Kita vertus, ši sėkmė privertė kun. M. Reinį atsistatydinti iš užsienio reikalų ministro posto. Kairiųjų ir dešiniųjų partijų lyderiai kaltino ministrą „nacionalinių interesų išdavyste“ už tai, kad jis, jų nuomone, sutiko išsižadėti Vilniaus krašto Lenkijos naudai. Kita atsistatydinimo priežastis – po Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrimo 1926 04 jis paskirtas Vilkaviškio vyskupijos koadjutoriumi. Trečioji sietina su diplomatiniais santykių su SSRS politika.

Kun. M. Reinys laikėsi nuostatos, kad Vilniaus klausimo internacionalizavimą tikslinga būtų kelti plėtojant artimesnius santykius su didžiosiomis Vakarų valstybėmis. Tačiau XII yriausybėje vyravo kitokia pažiūra – stengtis gerinti santykius su SSRS ir su jos pagalba išspręsti Vilniaus klausimą Lietuvai naudinga kryptimi. Tokios politikos šalininkas buvo Vyriausybės vadovas L. Bistras. Užsienio reikalų ministras stengėsi vilkinti derybas su Sovietais, todėl 1926 m. pr. tarp jų dvejų kilo nesutarimų. 1925 12 23 į Kauną trumpam atvyko SSRS užsienio reikalų liaudies komisaras (URLK) Georgijus Čičerinas, kuris kartu su SSRS pasiuntiniu Lietuvoje Sergejumi Aleksandrovskiu slapta derėjosi su L. Bistru ir kun. M. Reiniu, nutardami pradėti dvišales derybas dėl nepuolimo sutarties. Vėliau jis parengė ir sutarties projektą, kuris buvo koreguojamas, kol galiausiai pats užsienio reikalų ministras, nepritardamas projektui, susilaikė balsuojant dėl galutinio sutarties varianto. Nors Ministras Pirmininkas spaudė užsienio reikalų ministrą sutartį pasirašyti su Sovietais dar iki III Seimo rinkimų, tačiau kun. M. Reinys dėsė, nes tikėjosi, kad Vakarų valstybės privers Lenkiją peržiūrėti savo politiką Lietuvos atžvilgiu ir Lietuvai pavyks išvengti glaudesnių ryšių su bolševikais. Jam, kaip dvasi-

ninkui, glaudžių santykių plėtojimas su bolševikine valstybe neturėjo būti maloniausias dalykas.

Užsienio reikalų ministro darbas santykių su Lenkija kryptimi ir diplomatinė kova dėl Vilniaus buvo komplikuoti. 1926 m. pr. Lenkija siekė tapti taiką pasaulyje turėjusios garantuoti Tautų Sąjungos Tarybos nuolatine nare. Tačiau Lietuvos atstovai tam priešinosi, norėdami Europos lyderiams įrodyti, kad Lenkija, okupavusi Vilnių, pati esanti agresorė, todėl neturinti teisės užimti aukštas pareigas Tautų Sąjungoje. 1926 03 užsienio reikalų ministras asmeniškai išvyko į Ženevoje vykstančią Tautų Sąjungos nepaprastąją Asamblėją ir jos Tarybos pirmininkui įteikė protesto notą. Taip dar kartą norėjo iškelti į viešumą Europoje jau užmirštamą Vilniaus problemą. Tačiau rezultatų tai nedavė.

Baigęs darbą XII vyriausybėje, kun. M. Reinys atsidėjo dvasinei ir kultūrinei veiklai. Kaip minėta, 1926 04 įkūrus Lietuvos bažnytinę provinciją, popiežius Pijus XI jį paskyrė naujai įkurtos Vilkaviškio vyskupijos vyskupo Antano Karoso padėjėju – koadjutoriumi. 1940 07 18 tapo Vilniaus arkivyskupo Romualdo Jalbžykovskio padėjėju. Galiausiai, 1942 03–1944 08 ir 1945 01–1947 06 paskirtas Apaštalinio administratoriumi. Tiesa, santykiai tarp Vilniaus arkivyskupo ir naujojo administratoriaus 1940 m. klostosi sunykiai. Tai daugiausia lėmė etninės įtampos ir Vilniaus lituanizacijos procesas.

Iki pirmosios Sovietų okupacijos gyveno Kaune. Aktyviai dalyvavo katalikiškas org-jas vienijusio KVC veikloje. Jo tikslas populiarinti katalikybę visuomenėje. Po 1926 m. valstybės perversmo į šią nepolitinę org-ją pradėjo įsilieti ir laisvos tribūnos ieškantys LKDP politikai, kurie nevengė Prezidento Antano Smetonos valdymo kritikos. Kartu su LKDP politikais vysk. M. Reinys taip pat įsitraukė į politinio režimo kritiką, akcentuodamas tariamą katalikų teisių varžymą Lietuvoje. Palaikė glaudžius ryšius su LKDP lyderiais. 1929 m., kai LKDP buvo ištikusį krizė, jis buvo vienas iš retų katalikų lyderių, kurie siūlė visus politiška aktyvius katalikus vienytis ir įsteigti vieną katalikišką partiją. Ketvirtajame dešimtmetyje religinių švenčių metu vykusiuose renginiuose kartu su kun. M. Krupavičiumi kritikavo politinį režimą. Nepasitenkinimą A. Smetonos valdymu reiškė viešai, negailėdamas aštresnio žodžio. Dėl to jam buvo užvesta byla. Lietuvos saugumo struktūrų buvo stebimas. Sovietų ir nacių okupacijų metu gyveno Vilniuje. 1942 m. suėmus arkivyskupą R. Jalbžykovskį, tapo faktiniu Vilniaus arkivyskupijos valdytoju. Lietuvoje vokiečių okupacijos metais katalikų dvasininkams sąlygos veikti buvo geresnės nei kitose vokiečių okupuotose teritorijose. Arkivyskupas M. Reinys daug rašė bolševizmo kritikos tema, bendravo su okupacinės valdžios administracija. Stengėsi rūpintis kunigų seminarijos reikalais.

Antrosios sovietinės okupacijos metais liko Lietuvoje. 1947 06 12 suimtas, nuteistas 8 metams kalėjimo. 1948 01 20 atvežtas į griežtojo režimo Vladimiro kalėjimą, esantį 180 km nuo Maskvos. Mirė kalėjime.

Krupavičiaus ir vyskupo Reinio byla 1930 m., *LII RS*, f. 54; „Kun. Pranas Bieliauskas“, *Vilniaus dienoraštis 1915–1919*, Trakai, 2009; Reinio M. baudžiamoji byla, *LVA*, f. k-1, ap. 58, b. P. 14999; Vyskupo M. Reinio agitaciniai pamokslai, *LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 1474; Vyskupo Reinio byla 1931–1939, *LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 1210.

[J. Šalčius], *Arkivyskupas Mečislovas Reinys*, Chicago, 1977; Kasparavičius A., „Dr. Kunigas Mečislovas Reinys diplomatinėje tarnyboje (1925 09 25–1926 04 20)“, *Lietuvos užsienio reikalų ministrai (1918–1940)*, Kaunas, 1999, p. 153–170; Kasparavičius A., „Kunigas Mečislovas Reinys – tarp idealizmo ir realizmo“, *LKMA Metraštis*, 2004, t. 24, p. 493–513; Laukaitytė R., *Lietuvos bažnyčios vokiečių okupacijos metais 1941–1944*, Vilnius, 2010; Spengla V., *Atlikę pareigą. Vyskupai KGB (NKGB, NGB) kalėjimuose*, Vilnius, 1997; Tulaba L., *Neišblėstantys žiburiai*, Roma, 1998, p. 162–190; Vasiliauskienė A., „Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo bruožai“, *LKMA Metraštis*, 1995, t. 9, p. 449–490; Vasiliauskienė A., „Vyskupas Mečislovas Reinys Lietuvos Ypatingojo archyvo dokumentuose (1940–1941 m.)“, *Soter*, 2000, nr. 4, p. 57–66; Vasiliauskienė A., „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: istoriografinis aspektas“, *Edvardas Kriščiūnas: mokslinių straipsnių rinkinys* (sud. A. Bitautas), Vilnius, 2015, p. 53–80.

Artūras Svarauskas